

Отже, перед вітчизняним освітнім юридичним простором стоїть надскладне завдання – переорієнтувати освіту із суто процесу пізнання теоретичних засад професійної діяльності на процес адаптування до запитів інформаційного суспільства, набуття оптимальних компетентнісних характеристик, передусім формування нової парадигми інфообміну, що передбачатиме іншу методологію, здатну досягнути закономірності розвитку людського співтовариства в нових культурних умовах, оптимально використовувати й продукувати інформаційні ресурси.

Список використаних джерел

1. Клімушин П. С. Кваліфікаційні вимоги до інформаційної компетентності державних службовців. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Trpu/2011_2/doc/4/03.pdf.

2. Мануйлов Є. М. Правова культура юриста як основа його професіоналізму. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2016. № 3 (30). С. 216–220.

3. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні : монографія / Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. Харків : Право, 2009. 352 с.

4. Степанов В. Ю. Проблеми та перспективи інформаційного суспільства. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_4.

Рожнова Вікторія Василівна,
провідний науковий співробітник
інституту підготовки керівних кадрів та
підвищення кваліфікації Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ДОКАЗІВ У КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ

Як відомо, важливою умовою належної ефективної правозастосовної діяльності є однакове розуміння та застосування правових норм, що, у свою чергу, серед інших факторів забезпечується якістю тексту закону, досконалістю законодавчої техніки.

Визначальну роль та основне смислове навантаження в праві несуть поняття та терміни. Вони фактично виступають найвищим ступенем логічного узагальнення предметів і явищ. Поняття з ряду ознак певного явища обирають найбільш суттєві, за якими можна судити про все явище, при цьому наявність цих ознак визнається достатньою для правильного розуміння явища. Саме тому поняття та терміни є найбільш важливими складовими нормативно-правового акту [1, с. 222]. При цьому слід враховувати системні зв'язки як всередині самого поняття, так і між декількома поняттями, термінами, а також брати до уваги загальноприйняті лексико-семантичні норми функціонування різних значень поняття, терміна.

Кримінальне процесуальне право поряд із загальнозживаними словами використовує слова точного значення – терміни, принципова відмінність яких від слів загального значення полягає в тому, що вони позначають свідомо створений елемент соціального знання [2, с. 28]. Відображення в терміні спеціального знання вимагає особливо ретельного підходу до його визначення. Таке завдання, як правило, ускладнюється в умовах реформування законодавства, зміни окремих основоположних ідей правового регулювання [3, с. 72].

У чинному КПК України законодавець використав різні прийоми визначення правових понять і термінів. На цей час у ч. 1 ст. 3 КПК України сформульовано визначення 27 основних, на думку законодавця, термінів кодексу, а ч. 2 цієї ж статті містить положення щодо визначення інших термінів, які вживаються в кодексі, спеціальними нормами цього кодексу й іншими законами України.

Одним із понять, що визначається спеціальною нормою КПК України, є поняття доказів у кримінальному провадженні.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 84 КПК України доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доведенню [4].

Фактичні дані, які визнаються доказами у кримінальному провадженні, мають форму закріплення – процесуальні джерела доказів, якими відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Протягом останніх років здійснюється активна законопроектна робота наших парламентарів у напрямі так

бажаного удосконалення чинного КПК України, однак, на жаль, не всі законопроекти, що пропонуються до розгляду, і навіть ті закони, що вже прийняті Верховною Радою України і набрали чинності, дійсно сприяють досягненню задекларованої мети, у зв'язку із чим з'являються нові й нові підстави для критичного аналізу чергового удосконалення (спроби удосконалення) кримінального процесуального закону як з точки зору дотримання правил законодавчої техніки, так і з огляду на ефективність нормативної регламентації кримінальної процесуальної діяльності з урахуванням правових та організаційних аспектів її здійснення [5, с. 205].

У цьому контексті варто приділити увагу тексту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року [6].

Цим законом були внесені зміни, зокрема й до КПК України, в частині, що стосується особливостей досудового розслідування кримінальних проступків, а також особливостей судового розгляду кримінальних проваджень щодо кримінальних проступків.

Серед іншого звертає на себе увагу той факт, що зміни, які були внесені цим законом, стосуються не лише особливостей безпосередньо процедури досудового розслідування у формі дізнання та судового розгляду кримінальних проваджень щодо кримінальних проступків, а й загальних положень кримінального провадження, основних понять кримінального процесуального права.

Такого висновку можна дійти з аналізу, зокрема, ст. 298¹ КПК України (у редакції Закону України від 22.11.2018), якою встановлюється розширений перелік процесуальних джерел доказів (у порівнянні зі ст. 84 КПК України).

Так, поряд із процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених ст. 84 КПК України, визнаються пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- й кінозйомки, відеозапису (абз. 1 ч. 1 ст. 298¹ КПК України у редакції Закону України від 22.11.2018). При цьому такі процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину, окрім як на підставі ухвали слідчого судді, яка готується за клопотанням прокурора

(абз. 2 ч. 1 ст. 298¹ КПК України у редакції Закону України від 22.11.2018).

Такий підхід обумовлює виникнення низки запитань, відповідей на які немає ні у тексті самого закону, ні у документах, що були супровідними до нього під час його розгляду й ухвалення у Верховній Раді України: невже докази, що збираються під час досудового слідства, за своєю правовою природою є іншими, ніж докази, що збиратимуться під час здійснення дізнання? Невже допустимість доказів (зокрема, в питанні законності їх процесуального джерела) повинна вирішуватись по-різному при проведенні досудового слідства та при проведенні дізнання? Невже те, що не визнається джерелом доказів при проведенні досудового слідства має визнаватись джерелом доказів при проведенні дізнання?

Виникає питання й щодо форми та змісту повноваження слідчого судді погоджувати використання таких процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні щодо злочину.

Таке розширення переліку процесуальних джерел доказів, незважаючи на відсутність змін до ст. 84 КПК України, тим не менше вплинуло і на зміст поняття доказів у кримінальному провадженні. Адже однією із обов'язкових ознак доказів у кримінальному провадженні є те, що ці фактичні дані мають бути «отримані у передбаченому цим Кодексом порядку...» (ч. 1 ст. 84 КПК України). Разом із тим, КПК України фактично не містить порядку отримання пояснень осіб, медичного освідування, висновку спеціаліста, показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Крім того, нечітким і двозначним стає поняття доказів у контексті здійснення кримінального провадження про кримінальні проступки також завдяки тому, що у ст. 298¹ КПК України відсутнє уточнення, про пояснення яких саме осіб йдеться. Адже чинний КПК України містить норми, якими врегульована можливість надання пояснень як учасниками кримінального провадження та іншими особами загалом (ч. 8 ст. 95 КПК України), так і представником юридичної особи (п. 1 ч. 3 ст. 64¹ КПК України), спеціалістом щодо поставлених запитань (п. 2 ч. 5 ст. 71 КПК України), особою, якій заявлено відвід (ч. 3 ст. 81 КПК України) тощо.

До того ж, якщо вже передбачено розширення переліку джерел доказів у кримінальному провадженні про кримінальні

проступки, то ч. 2 ст. 84 КПК України, що містить вичерпний перелік процесуальних джерел доказів, також потребує внесення відповідних змін.

Варто вказати і на те, що усі запропоновані у ст. 298¹ КПК України процесуальні джерела доказів, зокрема пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, цілком можуть використовуватись (і використовуються сьогодні) у доведенні як класичне джерело доказів «документи».

Список використаних джерел

1. Ткачук А. Законодавча техніка: навчальний посібник. Київ: «Легальний статус», 2011. 268 с.

2. Никитина С.Е. Семантический анализ языка науки: На материале лингвистики; отв. ред. Н.А. Слюсарева. М.: «Наука», 1987. 144 с.

3. Рожнова В.В. Кримінальне провадження: визначення терміну. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Дню української писемності та мови (Київ, 28 листопада 2014 року). Київ: НАВС, 2014. С. 71–73.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 13.04.2012 // *Верховна Рада України*: [офіційний веб-портал]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

5. Рожнова В.В. До питання про вдосконалення кримінального процесуального закону. *Право і суспільство*. 2018. № 6. Ч. 2. С. 203–209.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України № 2617-VIII від 22.11.2018 // *Верховна Рада України*: [офіційний веб-портал]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.